

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista

1. Vastaajan taustatiedot

Etunimi * Sanna
Sukunimi * Lähteinen
Sähköposti sanna.lahteinen@ulapland.fi
Organisaatio, jota vastaus edustaa * Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet
Mahdollinen tarkennus _____

2. Onko vastaaja *

- Kunta
- Erityishuollon kuntayhtymä
- Muu kuntayhtymä
- Ministeriö
- Muu valtion viranomainen
- Järjestö
- Yksityishenkilö, vammaispalvelujen käyttäjä
- Muu yksityishenkilö
- Ei mikään edellä mainittu, edustan
yliopisto, yliopistoverkosto

1 luku Yleiset säännökset

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksen on: 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa; 2) ehkäistä ja poistaa esteitä, jotka rajoittavat vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden toteutumista; 3) edistää vammaisen henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista; sekä 4) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

3. 1 §:ssä säädetään lain läpileikkaavista periaatteista. Kattaako säännös vammaispalveluille asetetut tavoitteet?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

4. Muita huomioita 1 §:n sisältöön.

Lausunnoille lähetetyssä lakiesityksessä on kyse vammaislainsäädännön kokonaisuudistuksesta, joka on tullut tarpeelliseksi ja ajankohtaiseksi Suomen ratifioitua YK:n vammaisoikeussopimuksen. Lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä erityispalveluista, jonka tarkoituksena olisi sovittaa yhteen nykyiset vammaispalvelulait ja kehitysvammaisten erityishuoltolaki.

Lain valmistelu perustuu laajalle ja avoimelle valmistelulle. On tullut tarpeelliseksi tehdä lainsäädännön kokonaisuudistus sekä samalla myös yksinkertaistaa sääntelyä. Sosnet haluaa kuitenkin esittää huolensa erityisesti kehitysvammaisten oikeuksien toteutumisesta uuden lainsäädännön pohjalta. On mahdollista, että esitetty uusi laki heikentäisi nimenomaan kehitysvammaisten nykyisiä oikeuksia.

Lain 1 §:ssä ilmaistu lain tarkoitus on pääpiirteissään kannatettava ja suhteellisen hyvin linjassa YK:n vammaissopimuksen periaatteiden kanssa. Lain perustelujen merkitys on suuri, joten sen osalta tärkeää on se, kuinka perusteluissa on huomioitu myös konkreettinen lain soveltaminen. Lakiluonnoksen taustalla oleva huomattava säästötavoite ei saa rajoittaa vammaisten oikeuksien tosiasiallista toteuttamista.

Lain tarkoituksen ja tavoitteiden toteutumisen kannalta suuri merkitys on sillä, kuinka uudistus implementoidaan käytäntöön ja tässä valtion ohjauksellisen roolin tulee olla keskeinen. Oleellinen kysymys on, miten lain periaatteet viedään käytäntöön samanaikaisesti meneillään olevan sote-uudistuksen uusissa maakunnallisissa rakenteissa. Uudistuksen toteutuminen käytännössä edellyttää sosiaalityön vahvaa roolia ja osaamisen hyödyntämistä asiakkaan kokonaisvaltaisessa palvelutarpeen arvioinnissa, palvelujen suunnittelussa ja päätöksenteossa. Sosiaalityön

asiantuntemusta tulee hyödyntää myös vammaispalvelujen tutkimusperustaisessa kehittämisessä.

Lakiesityksessä epäselväksi jää, onnistuuko lain periaatteiden ja tarkoituksen toteutuminen. Ihmisyuden perusoikeudet edellyttävät ihmisoikeusmyönteistä tulkintaa kaikessa lainsäädännössä. Voidaan esimerkiksi kysyä kuinka käsite ”välttämätön” tai ”välttämättä” (esim. 2 §, 8 §, 9 §, 14 § ja 15 §) on yhteensopiva YK:n ihmisoikeuksien sopimuksen, vammaisoikeuksien julistuksen ja YK: alkuperäiskansojen loppuasiakirjan kanssa. Näin ollen monet pykäliin kirjatut määreet esim. ”jokapäiväinen elämä”, ”tavanomainen elämä” ja ”toimintarajoite” eivät ole linjassa lain tarkoituksen kanssa, eivätkä ole vammaisen henkilön yksilöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta toteuttavia. Sosnet ehdottaa, että lain 1 §:n 1 mom kohtaan 2 lisätään myös osallisuuden esteiden ehkäiseminen ja poistaminen, sillä se olisi linjassa myös YK:n vammaispoliittisten periaatteiden kanssa.

Sosnet esittää, että lakiin tuodaan nykyisen vammaispalvelulain 3 §:n mukainen säädös, joka turvaisi maakunnan vastuun palvelujen ja tukitoimien järjestämisestä. Tällä hetkellä voimassaolevan pykälän mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Jatkossa tämä tulisi säätää maakunnan vastuulle. Sosnet pitää kirjausta välttämättömänä, jotta turvataan vammaisten henkilöille laissa turvatut oikeudet ilman, että ne olisivat määrärahasidonnaisia.

Lakiesityksen arviointia hankaloittaa merkittävästi se, että monet siihen kirjatut asiat nojaavat maakunta- ja sote-uudistuksen keskeneräisyyden vuoksi vielä valmisteilla olevaan ja vahvistamattomaan lainsäädäntöön.

2 § Soveltamisala

Maakunnan on järjestettävä tässä laissa tarkoitettuja palveluja, jos henkilö tarvitsee pitkäaikaisen vamman tai sairauden aiheuttaman toimintarajoitteen johdosta välttämättä ja toistuvasti apua tai tukea tavanomaisessa elämässä eikä hän saa muun lain nojalla etunsa mukaisia riittäviä ja sopivia palveluja. Maakunnan järjestämistä säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (xx/xxxx, jäljempänä järjestämislaki).

Palvelujen tuottamisesta säädetään järjestämislaissa, laissa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta (xx/xxxx, jäljempänä palveluntuottajalaki) sekä laissa asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (xx/xxxx, jäljempänä valinnanvapauslaki).

Tätä lakia ei sovelleta sellaiseen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012, jäljempänä vanhuspalvelulaki) 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun iäkkääseen henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa korkean iän myötä

alkaneista, lisääntyneistä tai pahentuneista sairauksista tai vammoista taikka korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta.

5. Onko 2 §:n perusteella selvää, missä tilanteissa sovelletaan erityislakia?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

6. 2 §:n 3 momentissa säädetään soveltamisalan rajauksesta.

Onko rajausta selkeä?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

Onko rajausta tarpeellinen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

7. Muita huomioita 2 §:n sisältöön.

Laki on tarkoitettu erityislaiksi täydentämään sosiaalihuollon yleislakina sovellettavaa sosiaalihuoltolakia. Sote-uudistus haastaa perinteiset tavat järjestää ja tuottaa vammaispalvelut.

Lakiesitys erityislakina ei huomioi ehkäisyn eikä rakenteellisen sosiaalityön (SHL 7 §) näkökulmaa, jolloin myös erityisryhmät tulee huomioida erikseen ehkäisevässä ja rakenteellisessa työssä.

Esitettävän vammaispalvelulain suhde sosiaalihuoltolakiin on lain tasoalla periaatteellisesti selvä. Käytännössä ongelmallisia tulkintatilanteita voi kuitenkin syntyä. Lisäksi erityisesti lakiluonnoksen taustalla olevat säästötavoitteet saattavat vaarantaa vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Lakiesitystä ja sen vaikutuksia on haastavaa arvioida, koska on vaikea hahmottaa millainen kokonaisuus muodostuu tästä ehdotetusta laista, sote- ja maakuntauudistuksesta, valinnanvapausmallista ja tulevasta itsemääräämisoikeuslainsäädännöstä.

Tämänhetkinen vammaislainsäädännön soveltaminen osoittaa, että käytännöt ovat kunnissa varsin epäselviä ja kansalaisia eriarvoistavia. Rajanvetoa vammaispalvelulain ja sosiaalihoitolain välillä ei ole aina onnistuttu tekemään asiakasmyönteisesti, vaan pikemminkin pitkälti talouden ehdoilla. Näiltä osin ongelmallisena näyttäytyvät pykäliin kirjatut käsitteet ja niiden tulkinta, kuten ”välttämätön” ja ”riittävä”, jotka sellaisenaan soveltuvat huonosti lain tarkoituksen (1 §) toteuttamiseen ja suuntaavat katseen menneeseen ja taantumukseen. Pykälä olisi säädettävä niin, että se tukisi osallisuuden vahvistumista ja omaehtoisuuden lisääntymistä esimerkiksi työ- ja toimintakyvyn vahvistumisena.

Ehdotettu laki poistaisi eronteon palveluittain ja tukitoimittain vammaisuuden ja vaikeavammaisuuden välillä. Lähtökohtana ei olisi enää diagnoosi, vaan vamman tai sairauden aiheuttamasta toimintarajoitteesta johtuva avun, tuen ja palvelun tarve. Muutos on sinänsä myönteinen. Ehdotetun pykälän soveltaminen edellyttää harkintaa ja harkintavallan käyttöä. Se korostaa sosiaalityöntekijän ammatillisen osaamisen tarvetta lain soveltamisessa. Sosiaalityön toimintaedellytykset tulee turvata. Lain soveltamisen lähtökohtana tulee olla asiakaslähtöisyys ja palvelujen käyttäjän tilanne: hänen toimintakykynsä, arkiympäristönsä, palvelujen roolin ja merkityksen ymmärtäminen asiakkaan sosiaalisen osallisuuden ja oikeuksien toteutumisen kannalta.

Lakiesityksen muotoilut ovat osittain yksilö- ja ongelmakeskeisiä, ja keskittyvät ensisijaisesti toimintarajoitteisiin. Sosnet esittää harkittavaksi, että 2 §:n ensimmäisessä momentissa käytettäisiin sanan toimintarajoite sijasta käsitettä toimintamahdollisuus, jolla tarkoitetaan niitä osallistumisen ja elämässä suoriutumisen edellytyksiä, joiden rakentumiseen ympäristö ja henkilön yksiköllinen tilanne yhdessä vamman tai sairauden kanssa vaikuttavat. Lisäksi pykälän ensimmäinen momentti tulisi muuttaa muotoon ”jos henkilö tarvitsee pitkäaikaisen tai sellaiseksi ennakoitavan vamman”. Muutokset olisivat linjassa vammaissopimuksen sekä myös lakiesityksen 1 §:ssä esitetyn lain tarkoituksen kanssa.

Lain soveltamisalaa koskevan 2 §:n 3 momentissa todetaan, että vammaispalvelulakia ei sovelleta ikääntyneeseen henkilöön, jonka avun tai tuen tarve johtuu pääasiassa korkean iän myötä alkaneista, lisääntyneistä tai pahentuneista sairauksista tai vammoista tai korkeaan ikään liittyvästä rappeutumisesta. Sosnet haluaa kiinnittää huomiota siihen, että vammat ja sairaudet pääosin pahenevat iän myötä, jolloin käytännössä voi olla vaikea erottaa, mikä on ikääntymisestä aiheutuvaa avun tai tuen tarvetta. Tällaisissa tilanteissa tulkinta pitää tehdä aina asiakkaan edun mukaisesti. Tämä lain kirjaus ei saa tarkoittaa, että korkean iän myötä vammaisen henkilöä tulee tulkiksi yksinomaan vanhuspalvelulain perusteella. Sosnetin tulkinnan mukaan pykälä ei selkeytä rajanvetoa vanhuspalvelulakiin, vaan käytäntö on osoittanut talouden pitkälti sanelevan tulkintoja eri lakien välillä.

Kaiken kaikkiaan laki tulee vaatimaan valtion vahvaa ohjausta ja selkeitä soveltamisohjeita. Myös oikeuskäytäntö tulee aikanaan ohjaamaan lain tulkintaa. Monet lain pykälät tulevat edellyttämään vahvaa ammatillista harkintaa, mikä korostaa vammaissosiaalityön asiantuntemuksen tarvetta

tulevissa maakunnissa.

4 § Vammaisen henkilön osallistuminen ja osallisuuden tukeminen

8. Arvioikaa momenttien tarpeellisuutta lain soveltamisen kannalta.

Palvelutarpeen arviointi sekä palvelujen suunnittelu, toteuttaminen ja toteutumisen seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä asiakaslaki) 9 ja 10 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa vammaisen henkilön ja hänen laillisen edustajansa taikka omaisen tai muun läheisen kanssa.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Asiakkaan oikeudesta saada selvitys toimenpidevaihtoehdoista säädetään asiakaslain 5 §:ssä sekä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta ja osallistumisesta asiakaslain 8, 9 ja 10 §:ssä. Asiakkaan osallistumisesta palvelutarpeen arviointiin sekä asiakassuunnitelman laatimiseen säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36, 39 ja 41 §:ssä.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton
- Ei kantaa

Vammaisen henkilön osallistumista on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaisen henkilön on voitava käyttää hänelle soveltuvaa viestintä- ja kommunikointikeinoa ja häntä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa, oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa sekä oman tahdon toteuttamisessa.

- Tarpeellinen
- Tarpeeton

Ei kantaa

Lapsen ja nuoren mielipiteen selvittämisestä säädetään sosiaalihuoltolain 32 §:ssä. Lapselle ja nuorelle on järjestettävä riittävä apu ja tuki tiedonsaantiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

Tarpeellinen

Tarpeeton

Ei kantaa

9. Muita huomioita 4 §:n sisältöön.

Pykälän luettavuus ja näin ollen myös tulkinta ovat haastavia lakiviittausten myötä, vaikka toisaalta lakiviittaukset ovat tarpeellisia ohjauksellisesti lakien systematiikan kannalta. Sosnet ehdottaa pohdittavaksi miten lain luettavuutta ja siten aikanaan myös käytännön työssä soveltamista voitaisiin selkeyttää.

Pykälässä myönteistä on vammaisen henkilön osallistumisen ja myös lapsen ja nuoren aseman nostaminen erikseen esille. On kuitenkin syytä huomata, että myös aikuisille olisi järjestettävä riittävä tuki ja apu tiedonsaantiin, kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen.

5 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta

10. Ovatko seuraavat säännökset tarpeellisia?

Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 ja 37 §:ssä.

Kyllä

Ei

Ei kantaa

Asiakassuunnitelman tekemisestä ja omatyöntekijästä säädetään sosiaalihuoltolain 39 ja 42 §:ssä.

Kyllä

- Ei
- Ei kantaa

Palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman yhteydessä tehtävässä monialaisessa yhteistyössä ja palvelujen yhteensovittamisessa noudatetaan, mitä sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään.

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

11. Muita huomioita 5 §:n sisältöön.

Lakitekstiiviittaukset tekevät pykälän luettavuudesta haasteellista, mutta toisaalta ne ovat tarkoituksenmukaisia säätämisen kannalta, koska sosiaalihuoltolailla on vahva asema yleislakina. Näiltä osin sekä ehdotetun uuden lain että sosiaalihuoltolakiin tehtävien muutosten perustelut olisivat voineet olla perusteellisempia, jotta ne ohjaisivat säännösten soveltamista paremmin.

Voimassaolevan sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaan palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Sosnetin näkemyksen mukaan vammaispalvelulain 5 pykälään olisi selkeästi kirjattava, että palvelutarpeen arvioinnista tulee vastata virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä kaikkien asiakasryhmien osalta. Ehdotettu vammaispalvelulaki tulee monelta osin vaatimaan vahvaa ammatillista harkintaa, jonka tulee olla yliopistossa koulutuksen saaneen sosiaalityöntekijän vastuulla.

6 § Päätöksenteko ja palvelujen toteuttaminen

Palveluja koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:ssä. Päätöksen voimassaoloon ja palvelujen jatkuvuuteen sovelletaan, mitä sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa säädetään pysyvästä ja pitkäaikaisesta tuen tarpeesta.

Tämän lain perusteella annettavat palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan vammaisen henkilön tarpeen ja edun mukaisina riippumatta valitusta palvelusta tai palvelun tuottajasta ja toteuttamistavasta. Palvelujen laadun määrittämisessä ja arvioinnissa on otettava tässä laissa säädetyn lisäksi huomioon, mitä asiakaslaissa, sosiaalihuoltolaissa ja palveluntuottajalaissa säädetään palvelujen sisällöstä, tavoitteista, laadusta, suunnittelusta ja toteuttamisesta.

Maakunnan on huolehdittava siitä, että vammaisen henkilön ja tarvittaessa hänen perheensä tarpeen mukaiset eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhteensovitetun kokonaisuuden. Palvelukokonaisuudesta on tarvittaessa tehtävä päätös noudattaen, mitä sosiaalihuoltolain 46 §:ssä säädetään.

Sen lisäksi mitä muualla lainsäädännössä säädetään, vammaisen lapsen ja nuoren palvelujen toteuttamisessa on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe, mielipide, perhesuhteet ja muut läheiset ihmissuhteet sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet lapsen tai nuoren omassa toimintaympäristössä. Palvelut on toteutettava siten, että ne mahdollistavat lapsen ja nuoren hyvinvoinnin ja kehityksen hänen yksilöllisten valmiuksiensa mukaisesti.

12. Arvioikaa seuraavia päätöksentekoon ja palvelujen toteuttamiseen liittyviä väittämiä.

	Kyllä	Ei	Ei kantaa
Päätöksentekoon liittyvä sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
☐			
☐			
☒ Ei kantaa			
Päätösten toimeenpanon sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
☐			
☐			
☒ Ei kantaa			
Palvelujen laadun määrittämisen ja arvioinnin sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
☐			
☐			
☒ Ei kantaa			
Lasten ja nuorten huomioon ottamisen sääntely on riittävä.	☐	☐	☐
☐			
☐			

Ei kantaa

13. Muita huomioita 6 §:n sisältöön.

6 § sisältyvää sääntelyä voidaan pitää pääosiltaan riittävänä. Palvelujen laadun osalta valtakunnalliset laatusuositukset ovat välttämättömiä informaatio-ohjauksen tueksi. Pykälän 3 momenttiin olisi tarkoituksenmukaista tehdä seuraava muutos: ”...palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhteensovitetun, asiakkaan erityistilanteeseen soveltuvan kokonaisuuden”. Muotoilu varmistaisi, että palvelujen yhteensovittamisen tavoitteessa huomioitaisiin aina asiakkaan yksilöllinen tilanne. Palveluiden yhteensovittamisen kannalta merkittävän haasteen muodostaa tuleva sote-uudistus, joten tähän asiaan on lain valmistelussa syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Pykälän viimeinen momentti nostaa esille lasten ja nuorten tilanteet. Sosnet kiinnittää huomiota siihen, että kyseinen momentti on osittain kirjattu staattiseksi (esim. ”omassa toimintaympäristössä”) vaikka tavoitteena pitäisi olla osallistumisen mahdollistaminen ja myös uusiin toimintaympäristöihin siirtyminen.

2 luku Erityispalvelut

Laissa säädettäisiin vammaisten henkilöiden avun ja tuen tarpeisiin vastaavista erityispalveluista. Näitä olisivat muun muassa valmennus ja tuki, henkilökohtainen apu, asumisen tuki ja palvelut, tuki esteettömään asumiseen, lyhytaikainen huolenpito, päiväaikainen toiminta sekä liikkumisen tuki ja palvelut.

8 § Valmennus ja tuki

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemaansa valmennusta ja tukea: 1) tiedollisten tai toiminnallisten tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tarvittavien taitojen harjoittelemisessa; 2) elämän muutostilanteissa; 3) kommunikaatiossa; 4) päätöksenteossa; 5) muussa tavanomaisessa elämässä suoriutumisessa.

Valmennuksen ja tuen tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta, osallisuutta ja itsenäistä suoriutumista vahvistamalla henkilön omia sekä hänen perheensä ja läheistensä voimavaroja. Valmennuksen ja tuen tavoitteet ja sisältö sekä välttämätön määrä, kesto ja toteutustapa määräytyvät vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ja

elämäntilanteen mukaan.

Valmennusta ja tukea voidaan järjestää vammaisen henkilön perheelle tai hänelle läheisille henkilöille silloin, kun se on tarpeen vammaisen henkilön valmennukselle ja tuelle asiakassuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Vammaisen henkilön perheellä tai muilla läheisillä henkilöillä on oikeus saada valmennusta ja tukea merkittävässä elämänmuutostilanteissa, jos se on välttämätöntä vammaisen henkilön palvelujen tarkoituksen toteutumiseksi.

Valmennusta ja tukea annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna taikka muiden palvelujen osana.

14. Täydentääkö säännös asianmukaisesti ehdotetussa laissa säädettyjä muita erityispalveluja?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

15. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista valmennusta ja tukea koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) tai muun lain säännöksiä? (Esim. sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaista sosiaalista kuntoutusta koskevaa säännöstä)?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

16. Muita huomioita 8 §:n sisältöön.

Pykälässä ehdotettu valmennuksen ja tuen säännös on tärkeä ja asianmukainen avatessaan palvelun kaikille vammaisryhmille. Pykälä on tarpeellinen. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tulisi selvemmin tarkentaa, mihin tukea on ajateltu käytettäväksi. Pykälä edellyttää sosiaalisen kuntoutuksen ja työelämäosallisuuden palveluiden kehittymistä, jotta erityislain valmennus ja tuki ovat selkeä osa kokonaisuutta.

Pykälä jättää epäselväksi lakisääteisyys- ja harkinnanvaraisuuden välisen rajan. Edellisessä pykälässä 7 valmennus ja tuki on määritelty subjektiiviseksi oikeudeksi, mutta 8 § 1 mom rajoittaa sen käytön vain välttämättä tarvittuun valmennukseen ja tukeen. Myös pykälän 2 momentissa olevat muodot ”tarkoituksena on tukea” ja ”välttämätön määrä, kesto ja toteutustapa” ovat

ristiriidassa keskenään - ja myös lain tarkoituksen kanssa. Muotoilut voivat pahimmillaan johtaa palvelun minimalistiseen käyttöön ja siten vammaisten henkilöiden oikeuksien rajoittamiseen. Pykälään tulisikin kirjata, että maakunnan on huolehdittava, että valmennusta ja tukea järjestetään siinä laajuudessa kuin maakunnassa ilmenevä tarve edellyttää.

9 § Henkilökohtainen apu

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua silloin, kun hän välttämättä ja toistuvasti tarvitsee toisen henkilön apua suoriutuakseen:

- 1) päivittäisissä toimissa;
- 2) työssä, opiskelussa tai muussa osallisuutta edistävässä toiminnassa; tai
- 3) vapaa-ajan toiminnassa tai sosiaalisessa osallistumisessa.

Henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa. Henkilökohtaiseen apuun voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua sellaisia terveydenhuollon toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen mahdollistamiseksi.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa toiminnoissa siinä laajuudessa kuin hän sitä välttämättä tarvitsee. Lisäksi vammaisella henkilöllä on oikeus saada henkilökohtaista apua 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa toiminnoissa vähintään 30 tuntia kuukaudessa, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta.

17. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

18. Huomioita 9 §:n sisältöön.

Pykälässä voidaan pitää myönteisenä sitä, että siinä mainitaan muu osallisuutta tukeva toiminta, jolloin henkilökohtaisen avun käyttöä ei rajata tarpeettomasti vaan tuki perustuu vammaisen henkilön itsensä määrittelemään tarpeeseen. Tältä osin laki kaipaa vielä täsmentämistä, sillä perusteluissa on tarpeellista konkretisoida henkilökohtaisen avun käyttöä, jotta pykälää osataan maakunnissa soveltaa osallisuutta edistävästi.

Pykälässä edellytetään vammaiselta henkilöltä voimavaroja määritellä tuen tarve ja sen käyttö, mitä voidaan pitää vammaisten henkilöiden oikeuksia rajaavana käytäntönä. Nykytilanteessa kunnat ovat vastaavaa säädöstä tulkinneet hyvin ahtaasti, mikä on estänyt henkilökohtaisen avun tosiasiallista käyttöä. Pykälä tulisi muotoilla niin, että se mahdollistaa tuetun päätöksenteon käytön palvelun tarpeen ja käytön määrittelyssä. Sosnet ehdottaa, että voimavaraedellytys poistetaan pykälästä. Pykään kirjatut yksityiskohtaiset perustelut ja oikeuskäytäntö tukevat tätä esitystä.

Sosnet pitää myönteisenä, että osana palvelun kokonaisuutta voi olla sellaisia terveydenhuollon toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä henkilön itsenäisen suoriutumisen mahdollistamiseksi. Sosnet haluaa korostaa, että pykälä on tältä osin tarkoituksenmukainen, mutta on tärkeää, ettei se muotoudu henkilökohtaisen avun pääsisällöksi. Lisäksi on tarpeen huolehtia siitä, että henkilökohtaista apua toteuttavalla henkilöllä on tehtävien edellyttämä riittävä osaaminen ja koulutus.

10 § Henkilökohtaiset avun toteuttaminen

Henkilökohtainen apu voidaan toteuttaa käyttäen seuraavia toteuttamistapoja: 1) työnantajamalli, jossa vammaisen henkilö toimii henkilökohtaisen avustajan työnantajana; 2) asiakassetelimalli, jossa maakunta antaa vammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avun hankkimista varten valinnanvapauslaissa tarkoitettua asiakassetelinä; 3) palvelumalli, jossa maakunta tuottaa henkilökohtaisen avun palvelut itse tai yhteistoiminnassa muiden maakuntien kanssa tai hankkii ne sopimuksiin perustuen muulta palvelun tuottajalta.

Henkilökohtaisen avun toteuttamistavoista päätettäessä maakunnan on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä asiakassuunnitelmassa määritelty avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Henkilökohtainen apu on aina toteutettava siten, että se edistää vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumista. Henkilökohtaisen avun toteuttamistapoja sekä muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja voidaan yhdistellä niin, että palvelujen kokonaisuus vastaa vammaisen henkilön avun tarpeeseen. Henkilökohtaisena avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista.

Asiakassuunnitelmaan on kirjattava henkilökohtaisen avun sijaisjärjestelyjen toteuttamistavat avustajan poissaolotilanteissa ja työsuhteen päättyessä.

19. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

20. Huomioita 10 §:n sisältöön.

Pykälästä on tulkittavissa, että maakunta päättää sen, millä toteuttamistavalla henkilökohtaista apua toteutetaan. Päätöksessä on otettava huomioon vammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä asiakassuunnitelmassa määritelty avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan. Sosnet esittää harkittavaksi sitä, että pykälää muutetaan siten, että maakunnalle tulee esitettyä vahvempi velvoite vammaisen henkilön oman tahdon huomioimiseen ja asiakkaan neuvontavelvoite. Toteutustavan valinnalle tulisi aina olla vammaisen henkilön suostumus. Tätä edellyttäisi myös pykälän perusteluissa mainittu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen antama ratkaisu. Vammaisella henkilöllä pitäisi voida olla lain pohjalta mahdollisuus kieltäytyä työnantajana toimimisesta, mikäli hän sen katsoo tarkoituksenmukaiseksi.

11 § Henkilökohtaisen avun työnantajamalli

Työnantajana toimivan vammaisen henkilön ja henkilökohtaisen avustajan väliseen työsuhteeseen sovelletaan työsopimuslakia (55/2001).

Työnantajamallia voidaan käyttää, jos työnantajaksi ryhtyvä henkilö kykenee vastaamaan työnantajan velvollisuuksista ja hän suostuu toimimaan työnantajana saatuaan maakunnalta riittävän ja ymmärrettävän selvityksen työnantajan velvollisuuksista ja vastuista. Suostumus on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Maakunnan on tarpeen mukaan neuvottava ja autettava vammaista henkilöä työnantajan oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamisessa.

Maakunnan on työnantajamallissa korvattava työnantajan lakisääteiset maksut ja korvaukset sekä muut työnantajana toimimisesta aiheutuvat välttämättömät ja kohtuulliset kulut. Työnantajana toimimisesta aiheutuvien kulujen perusteet ja korvaamistapa on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

21. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

22. Huomioita 11 §:n sisältöön.

Ks. kommentit kysymykseen 20. Sosnet korostaa, että vammaisella henkilöllä tulee aina olla tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa henkilökohtaisen avun toteutustavan valintaan. Vammaisella henkilöllä pitäisi voida olla lain pohjalta mahdollisuus kieltäytyä työnantajana toimimisesta, mikäli hän sen katsoo tarkoituksenmukaiseksi. Myönteistä pykälän 2 momentin perusteella on, että maakunnalle osoitetaan velvollisuus ymmärrettävän selvityksen antamiseen ja että asiakkaan suostumus on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

12 § Asumisen tuki ja palvelut

Vammaisen henkilön kotona asumista tuetaan ensisijaisesti sosiaalihuoltolain mukaisilla sekä tarvittaessa tämän lain mukaisilla palveluilla.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tuki ja palvelut sosiaalihuoltolain 21 §:n 4 momentin mukaisena palveluasumisena, jos hän tarvitsee soveltuvan asunnon sekä apua ja tukea välttämättä ja jatkuvaluonteisesti tai vuorokauden eri aikoina.

Asumisen tuki ja palvelut sisältävät avun ja tuen päivittäisissä toimissa sekä ne palvelut, joita tarvitaan vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ylläpitämiseksi sekä osallisuuden, kommunikaation ja perhe-elämän mahdollistamiseksi. Asumisen tuen ja palvelujen sisältö, määrä ja toteutustapa määritellään asiakassuunnitelmaan kirjattujen vammaisen henkilön yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaisesti. Asumisen tuki ja palvelut voidaan toteuttaa myös henkilön omaan asuntoon.

23. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

24. Huomioita 12 §:n sisältöön.

Ei kommentteja.

13 § Lasten asumisen järjestäminen

Vammaisen lapsen asuminen toteutetaan ensisijaisesti lapsen oman perheen kanssa siten kuin 12 §:ssä säädetään.

Lapsen asuminen muualla kuin oman perheen kanssa voidaan toteuttaa vain, jos:

- 1) perheen kotiin tuotavat palvelut ja muu lapsen ja perheen tuki eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja
- 2) lapsen asumisen muualla kuin oman perheen kanssa on arvioitu 5 §:n mukaisesti olevan lapsen huolenpidon, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi tai lapsen terveyden tai turvallisuuden kannalta lapsen edun mukaista.

Sen lisäksi mitä 6 §:n 4 momentissa säädetään, lapsen asuinpaikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tarpeisiin ja niitä vastaavaan henkilöstön osaamiseen, lapsen ja perheenjäsenten ja muiden läheisten yhteydenpitoon ja ihmissuhteiden ylläpitämiseen sekä hoidon ja huolenpidon jatkuvuuteen. Lapsen asuminen on järjestettävä niin, että asuinpaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin. Lapsen asuminen muualla kuin oman perheen kanssa voidaan järjestää perhehoitona tai yksikössä, jossa hoidetaan samanaikaisesti enintään seitsemää lasta.

Jos lapsi asuu tämän lain nojalla muualla kuin oman perheen kanssa, vanhemmat ja huoltajat vastaavat lapsen elatuksesta aiheutuvista kustannuksista siten kuin laissa lapsen elatuksesta (704/1975) sekä laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992) säädetään.

25. Miten olisi syytä säätää vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella? Arvioikaa seuraavia väittämiä.

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä ehdotetun lain mukaisena palveluna.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä lastensuojelulain mukaisena avohuollon sijoituksena ilman huostaanottoa.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Vammaisten lasten asumisesta kodin ulkopuolella olisi säädettävä sekä ehdotetussa laissa että lastensuojelulaissa siten, että ehdotettu laki on ensisijainen.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi tehtävä ilman huostaanottoa avohuollon sijoituksena myös pidemmäksi aikaa.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

Vammaisten lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle olisi aina tehtävä lastensuojelulain periaatteiden ja säännösten mukaisesti.

- Samaa mieltä
- Eri mieltä
- Ei kantaa

26. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin liittyen tilanteisiin, joissa lapsi asuu erossa vanhemmistaan tai huoltajistaan?

On tärkeää, että ehdotettu laki pyrkii turvaamaan sen, että lapsen asumisen järjestäminen pyritään turvaamaan ensisijaisesti asumisella kotona oman perheen kanssa ja että lapsen asumista koskeva päätöksenteko tehdään aina lapsen edun lähtökohdista. Lisäksi on tärkeää, että vammaisia lapsia kohdellaan myös lastensuojelulain osalta yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa.

Sosnet pitää lausuntopyynnössä esitettyjä kysymyksiä koskien 13 § erittäin epäselvinä ja monitulkintaisina, minkä vuoksi niihin oli mahdotonta ottaa kantaa. Näkemyksemme on, että vammaisen lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tulee säätää ehdotetun lain mukaisena erityispalveluna. Mikäli lastensuojelulain mukaiset edellytykset vammaisen lapsen sijoittamiselle sijaishuoltoon tai sijoittamiseen avohuollon tukitoimena täyttyvät ja lapsella on tarve lastensuojelulain mukaisiin tukitoimiin ja palveluihin, tulee soveltaa lastensuojelulakia. Mikäli lastensuojelullista tarvetta ei ole, tulee vammaisen lapsen asumisesta kodin ulkopuolella säätää esitetystä laista eikä lastensuojelulaista. Tältä osin lakiesitys edellyttää merkittävää jatkovalmistelua.

Vammaispalveluissa on tärkeää varmistaa lapsen edun toteutuminen huolehtimalla siitä, että sosiaalityöntekijöillä ja muilla sosiaalihuollon ammattilaisilla on riittävä osaaminen lapsen edun huomiointiin. Tältä osin vammaispalvelujen ja lastensuojelun moniammatillinen yhteistyö on erityisen tärkeää.

Laitoksissa asuvien lasten osalta on tärkeä turvata yhteydenpidosta vanhempien, perheen ja muun läheisverkoston kanssa. Tätä ei ole riittävästi huomioitu. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota liikkumisen kustannuksiin lapsen asuinpaikan ja perheen kodin välillä.

14 § Tuki esteettömään asumiseen

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus 12 §:ssä tarkoitetun vakituisen asunnon muutostöistä, itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavista välineistä sekä muista teknisistä ratkaisuista aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos hän toimintarajotteensa vuoksi välttämättä tarvitsee tätä tukea päivittäisissä toimissa, liikkumisessa tai muussa itsenäisessä suoriutumisessa. Maakunta voi myös antaa edellä mainittuja välineitä sekä muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Asunnon muutostöistä aiheutuviksi korvattaviksi kustannuksiksi katsotaan myös muutostöiden suunnittelusta sekä esteiden poistamisesta asunnon välittömästä lähiympäristöstä aiheutuvat kohtuulliset kustannukset.

Itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavat välineet ja muut tekniset ratkaisut on suunniteltava ja toteutettava vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Jos asiakas haluaa itse teettää tai hankkia 1 ja 2 momentissa tarkoitetut muutostyöt tai muut itsenäistä suoriutumista mahdollistavat välineet sekä tekniset ratkaisut, maakunnan on asiakkaan pyynnöstä annettava asiakkaalle arvio hänelle korvattavista kohtuullisista kustannuksista. Korvaus asunnon muutostöistä tai välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta on haettava maakunnalta viimeistään kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä.

27. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

28. Huomioita 14 §:n sisältöön.

Pykälän 1 momentin mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus saada korvaus asunnon muutostöistä, itsenäisen suoriutumisen kotona mahdollistavista välineistä sekä muista teknisistä ratkaisuista aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista. Pykälä on tältä osin kannatettava, mutta jättää epäselväksi sen, tuleeko henkilön maksaa kulut ensin itse ja saada niistä myöhemmin maakunnalta korvaus vai korvaako maakunta kulut suoraan palveluntuottajalle. Pykälässä olevat määreet, kuten ”välttämättä” ja ”kohtuullinen” ohjaavat lain tulkintaan, joka ei välttämättä tue vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutumista.

15 § Lyhytaikainen huolenpito

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa välttämättömän huolenpidon ja osallisuuden turvaamiseksi sekä huolenpidosta vastaavien henkilöiden hyvinvoinnin tukemiseksi.

Lyhytaikaisen huolenpidon sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa määräytyvät vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattujen yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan.

29. Onko lyhytaikainen huolenpito tarpeellinen palvelu?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

30. Onko selvää, milloin sovelletaan ehdotetun lain mukaista lyhytaikaista huolenpitoa koskevaa säännöstä ja milloin sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä (esim. SHL:n 19 §:n mukaista kotipalvelua koskevaa säännöstä) tai omaishoidon tuesta annettua lakia?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

31. Huomioita 15 §:n sisältöön.

15 §:ssä ehdotettu lyhytaikainen huolenpito vaikuttaa hyvin perustellulta ja tarpeelliselta tukimuodolta niin vammaisen henkilön kuin myös hänen läheistensä kannalta. Kyseessä on uusi tukimuoto tai palvelu, jolloin voi olla epäselvää, miten sitä on tarkoituksenmukaista käyttää ja

tarjota. Lisäksi pykälään valittu käsite huolenpito on pulmallinen. Suhde sosiaalihuoltolakiin jää epäselväksi, eikä sitä ole avattu perusteluteksteissä.

16 § Päiväaikainen toiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus päiväaikaiseen toimintaan silloin, kun hän tarvitsee toimintarajoitteensa vuoksi erityistä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaavaa sekä toimintakykyä ylläpitävää palvelua eivätkä sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus, vuoden 1982 sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ja 27 e §:n mukainen työtoiminta tai laissa kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001) säädetty kuntouttava työtoiminta ole henkilön palvelutarpeeseen nähden sopivia ja riittäviä palveluja. Maakunnalla ei ole velvollisuutta järjestää päiväaikaista toimintaa henkilölle, jonka toimeentulo perustuu pääosin vanhuuseläkkeeseen.

Päiväaikaista toimintaa on järjestettävä viitenä päivänä viikossa tai harvemmin vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Päiväaikainen toiminta sisältää palveluun kuuluvat matkat.

32. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

33. Huomioita 16 §:n sisältöön.

On myönteistä, että päiväaikainen toiminta sisältää palveluun kuuluvat osallistujalle maksuttomat matkat.

17 § Liikkumisen tuki ja palvelut

Vammaisen henkilön liikkuminen toteutetaan ensisijaisesti osana esteetöntä julkista joukkoliikennettä. Julkisen joukkoliikenteen käyttöä on tarvittaessa tuettava ja täydennettävä sosiaalihuoltolain 23 §:n 3 momentin mukaisilla liikkumisen tuen toteuttamistavoilla. Elleivät sosiaalihuoltolain mukaiset liikkumisen tuen toteuttamistavat ole vammaisen henkilön liikkumisen turvaamiseksi riittäviä ja sopivia, sovelletaan tätä lakia.

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tuki ja palvelut toteutettuna kuljetuspalveluna taksilla, invataksilla tai vastaavalla ajoneuvolla silloin, kun henkilön liikkumista ei voida muuten turvata. Kuljetuspalvelua on täydennettävä saattajapalvelulla, jos se on välttämätöntä henkilön matkasta suoriutumiseksi.

Liikkumisen tuen ja palvelujen tarkoituksena on mahdollistaa vammaisen henkilön liikkuminen, joka liittyy

- 1) työssä käymiseen;
- 2) opiskeluun;
- 3) päiväaikaiseen toimintaan ja muuhun osallisuutta edistävään toimintaan;
- 4) vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan.

34. Turvaako säännös vammaisen henkilön liikkumisen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

35. Muita huomioita 17 §:n sisältöön.

On myönteistä, että lakiin on kirjattu liikkumisen tuen ja palveluiden käyttö myös muuhun osallisuutta edistävään toimintaan. Tämä on positiivinen muutos nykykäytäntöihin. Epäselväksi tosin jää, mitä osallisuutta edistävää toimintaa tämän pykälän nojalla tullaan hyväksymään. Näiltä osin perustelut sekä myöhemmin valtakunnallinen soveltamisopas ovat tarpeellisia.

18 § Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttaminen

Edellä 17 §:n 2 momentissa tarkoitettujen kuljetuspalvelujen määrää ja alueellista ulottuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tarve, muut käytettävissä olevat palvelut ja matkan tarkoitus. Lisäksi arvioinnissa on otettava huomioon vammaisen henkilön käytössä olevaan, hänen liikkumistarpeisiinsa sopivaan, autoon saatu julkinen tuki.

Kuljetuspalveluja työhön, opiskeluun, päiväaikaiseen tai muuhun osallisuutta tukevaan toimintaan on järjestettävä niihin välttämättä tarvittava määrä. Kuljetuspalveluja vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen ja muuhun tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan on järjestettävä siten, että henkilö voi tehdä vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa asuinkunnan tai lähikunnan alueella. Kuljetuspalveluun oikeutettujen henkilöiden matkoja on yhdisteltävä toteutettavaksi samalla

kulkuneuvolla, ellei matkojen yhdistely aiheuta matkustusajan kohtuutonta pitenemistä tai muuta kohtuutonta haittaa palveluun oikeutetulle.

Maakunta voi vaihtoehtona kuljetuspalveluille antaa vammaisen henkilön käyttöön auton tai myöntää taloudellista tukea auton hankintaan, jos henkilön toimintarajoitteesta aiheutuva tuen tarve liikkumisessa tavanomaisen elämän toiminnoissa on runsasta ja jatkuvaluonteista.

Jos vammaisen henkilön käytössä on 3 momentissa tarkoitettu auto taikka sellainen hänen liikkumistarpeisiinsa sopiva auto, jonka hankintaan on myönnetty muuta julkista tukea, henkilöllä on oikeus saada vähintään kuusi yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa vapaa-ajan toimintaan, sosiaaliseen osallistumiseen tai tavanomaiseen elämään kuuluvaan toimintaan, jollei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä liikkumista. Työ- ja opiskelumatkat on järjestettävä myös näissä tilanteissa 2 momentin mukaisesti.

36. Onko säännös tarkoituksenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- Ei kantaa

37. Huomioita 18 §:n sisältöön.

Liikkumisen tuen ja palvelujen toteuttamista koskevan 18 § 4 momentti määrittelee kuljetuspalvelujen alarajaksi kuusi yhdensuuntaista matkaa niille vammaisille henkilöille, joilla on käytettävissään liikkumistarpeisiin sopiva auto, jonka hankintaan on myönnetty julkista tukea. Pykälä vaikuttaa varsin rajaavalta, sillä on varsin todennäköistä, että kuljetuspalvelujen määrä sidotaan pykälässä mainittuun alarajaan. On tärkeää ottaa huomioon vammaisen henkilön yksilöllinen tarve sekä auton hankkimisen jälkeen mahdollisesti muuttunut toimintakyky tai elämäntilanne.

19 § Taloudellinen tuki

Maakunta voi korvata vammaiselle henkilölle kustannukset, jotka henkilölle aiheutuvat muiden kuin terveydenhuollon lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvien päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, viestinnässä tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta. Lisäksi maakunta voi korvata ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erikoisravinnon hankkimisesta.

Päivittäisissä toiminnoissa, liikkumisessa, viestinnässä tai vapaa-ajan toiminnoissa tarvittavien

välineiden sekä muiden teknisten ratkaisujen hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet, ellei korvauksen korottamiselle tai alentamiselle ole vammaisen henkilön yksilöllinen tarve sekä elämäntilanne kokonaisuudessaan huomioon ottaen erityisiä perusteita. Kustannusten määrä arvioidaan aiheutuvien todellisten kustannusten perusteella. Vakiomalliseen välineeseen tai muihin teknisiin ratkaisuihin sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen tehdyt toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kokonaan määrärahojen puitteissa.

Arvioitaessa vammaisen henkilön taloudellisen tuen tarvetta auton tai muun kulkuvälineen hankintaan on otettava huomioon vammaisen henkilön liikkumisen tarve sekä mahdollisuus käyttää julkista joukkoliikennettä tai muuta liikkumisen tukea ja palveluja. Taloudellista tukea auton tai muun kulkuvälineen hankintaan voidaan myöntää, jos henkilön toimintarajoitteesta aiheutuva kulkuvälineen tarve tavanomaisessa elämässä on runsasta ja jatkuvaluonteista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä hyväksyttävistä kustannuksista sekä muista 1 ja 2 momentissa tarkoitetun korvauksen määräytymiseen vaikuttavista seikoista.

38. Huomioita 19 §:n sisältöön.

Määrärahasidonnaisten etuuksien kohdalla sääntelyn merkitys jää riippumaan siitä, miten varoja osoitetaan.

3 luku Muutoksenhaku

39. Huomioita 3 luvun säännöksiin.

Ei huomioita.

4 luku Erinäiset säännökset

40. Huomioita 4 luvun säännöksiin.

Ei huomioita.

41. Mitä muuta haluaisitte tuoda esiin lakiesitykseen liittyen?

3 § Määritelmät:

Sosnet ehdottaa, että pykälän nuoren henkilön määritelmää laajennetaan 30 ikävuoteen saakka. Tämä mahdollistaisi paremmin opiskelujen ja työelämään siirtymisen huomioimisen nuoren aikuisen iässä. Työelämään siirtyminen on myöhentynyt kaikissa väestöryhmissä, joten myös vammaisilla henkilöillä tuen tulisi olla pidempikestoinen.

7 § Avun ja tuen tarpeisiin vastaavat palvelut:

Pykälään tulisi selkeästi kirjata, että maakunnan on huolehdittava siitä, että pykälässä lueteltuja avun ja tuen tarpeisiin vastaavia palveluita on järjestettävä siinä laajuudessa kuin maakunnassa ilmenevä tarve edellyttää (vrt. nykyisen vammaispalvelulain 3 §). Muutoin on vaarana, että palveluista tulee määrärahasidonnaisia. Pykälän 3 momentissa todetaan, että palvelut voidaan järjestää myös valinnanvapauslaissa tarkoitetulla tavalla. Tämän osalta on erittäin tärkeä lakiin kirjattu periaate, että kyseessä tulee aina olla asiakkaan oma toivomus. Samalla on kuitenkin huomattava, että maakunta tekee aina päätöksen palveluista, jolloin palveluja ei välttämättä saa valinnanvapauslain pohjalta vaikka asiakas niin toivoisi.

Muita huomioita:

Kun laissa puhutaan perheestä (6§, 13§) ja läheisistä (4§, 8§, 10§, 13§), on moninaistuvassa yhteiskunnassa merkityksellistä, että lain perusteluissa ilmenee, että perheen ja läheisten määrittäminen on tulkittava tilannekohtaisesti, kulttuurikohtaisesti ja tosiasiallisiin läheissuhteisiin perustuen. Perhe voi määrittyä eri kulttuureissa eri tavoin ja perheen määrittämiseen voi vaikuttaa myös uskonto. Läheisiksi määrittymistä ohjaa erilaisissa kulttuureissa myös sukulaissuhteet laajemmin, uskonyhteisö, elinkeino (esim. poronhoitajat), elämäntilanne (maahanmuuttajien yhteisöt) ja kieli (esim. inarinsaamelaiset). Kulttuuristen lähtökohtien huomiointi tulee olla yhtä lailla vammaisille turvattu oikeus kuin vammattomille.

Erityisesti on huomioitava, että laki on yhteensopiva perustuslain 17 § mukaiseen oikeuteen kielestä ja kulttuurista. Tämä edellyttää, että kulttuuriset lähtökohdat tunnistetaan ja huomioidaan palvelutarvetta arvioitaessa ja päätettäessä sekä palveluja toteutettaessa. Tällä hetkellä kulttuuriset tekijät voivat tulla tunnistetuiksi yksinomaan kielellisinä oikeuksina, jolloin kulttuurisuuden tunnistaminen sivuutetaan.